

Αναδιφώντας το χθες (204)

Μια πρόταση προς τους πολιτιστικούς συλλόγους: παλιά σχολεία - μουσεία τοπικής ιστορίας (2)

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Συνεχίζουμε και σήμερα με την πρόταση μετατροπής των κλειστών διδακτηρίων σε μουσεία τοπικής ιστορίας. Η συγκεκριμένη πρόταση αφορούσε βέβαια το διδακτήριο των Ρουστίκων, χωρίς να ευοδωθεί, αν και η αρχή έχει ήδη σημειωθεί. Απευθύνεται όμως και στους άλλους πολιτιστικούς συλλόγους, εκείνους τουλάχιστον που κατανοούν ότι η λειτουργία των προνομιακών χώρων των διδακτηρίων ως αποθηκών καρεκλών ή απλών χώρων προσφοράς κερασμάτων κατά τα μνημόσυνα δεν προσφέρει πολλά πράγματα. Ακόμα και η απλή ανάρτηση στους λευκούς - συνήθως - τοίχους ιστορικών φωτογραφιών των χωριών ή και των φυσικών τους μορφών αποτελεί ένα βήμα, προς τη σωστή νομίζω κατεύθυνση. Στη φωτογραφία μια παρόμοια εφαρμογή, η αφίσσα μιας αίθουσας του - ανοιχτού ευτυχώς, εν μέρει - διδακτηρίου των Μελάμπων σε μουσειακή συλλογή εκπαιδευτικής ιστορίας.

καιρού ελαιτριβεία, νερόμυλους, νεροτριβές, πηγάδια και στέρνες (περίπου 100), δεξαμενές (7), φούρνους (85 οικιακοί και 2 επαγγελματικοί) και αλώνια (70), οτιδήποτε δηλαδή συγκροτεί αυτό που σήμερα ονομάζεται τοπίο. **β. Αντικείμενα ιστορικής σημασίας** (ιδιαίτερα λίθινα).

2. Αίθουσα εκπαιδευτικής ιστορίας (μεγάλη αίθουσα προς την πλατεία). Η αίθουσα αυτή θα παρουσιάζει την εκπαιδευτική ιστορία των Ρουστίκων. Παράτιθενται παρακάτω τα βασικά της στοιχεία, τα οποία μπόρεσα μέχρι στιγμής να τεκμηριώσω. Αλληλοδιδασκτικό σχολείο λειτουργήσε στα Ρούστικα προ του έτους 1850, με τη βοήθεια της Επιτροπής επί των Σχολείων της Κρήτης. Στο σχολείο φοιτούσαν μαθητές και από τα κοντινά χωριά Άγιοι Κωνσταντίνος, Ζουριδί, Μούντρος, Σαϊτούρες, Άγιος Γεώργιος, Παλαιίμνος και Καλονύχτης. Το σχολείο εξακολούθησε τακτικά τη λειτουργία του. Το έτος 1889 αναγνωρίστηκε ως δευτεροβάθμιο, ενώ από το 1878 ξεκίνησε η λειτουργία στον οικισμό και ελληνικού σχολείου. Το 1899 το σχολείο επανιδρύθηκε ως μονοτάξιο και αμέσως μετά ως ανώτερο. Από το 1900 μέχρι το 1904 λειτουργήσε στα Ρούστικα και κατώτερο παρθεναγωγείο.

Από το 1907 το σχολείο του οικισμού λειτουργήσε ως παρθεναγωγείο, μέχρι το 1909 που συγχωνεύτηκε με εκείνο του Αγίου Κωνσταντίνου, οπότε το σχολείο αρρένων επαναλειτούργησε. Η ανέγερση κοινοτικού διδακτηρίου στον οικισμό διήρκεσε από το 1865 μέχρι το 1875, όπως φαίνεται από την αφιερωτική επιγραφή. Η επιγραφή αναγράφει: ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΡΟΥΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΘΕΙΣΑ ΥΠΟ Χ' Α. ΑΓΓΕΛΙΔΑΚΗ ΚΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΘΕΙΣΑ ΔΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ ΞΕ' ΚΑΙ ΑΩ ΚΑΙ ΑΠΟΠΕΡΑΤΩΘΕΙΣΑ ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΩΘΕ' ΥΠΟ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ 1875. Το έτος 1922 το σχολείο απέκτησε πλουσιότερη συλλογή εποπτικού υλικού από τη Γαλλία. Το 1929 στο κτήριο προστέθηκε δεύτερη αίθουσα, με δωρεά ομογενούς χωριανού και μικρή κρατική βοήθεια.

Το παρθεναγωγείο στεγάστηκε σε αίθουσα (πιθανόν η ισόγεια του σημερινού Εκκλησιαστικού Μουσείου), η οποία παραχωρήθηκε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο στο Ταμείο Εκπαιδευτικής Πρόνοιας του χωριού. Τα δύο διδακτήρια είχαν κοινό περίβολο. Στην έκθεση θα παρουσιάζονται: Α. Φωτογραφικό και κειμενικό υλικό που τεκμηριώνει την εκπαιδευτική αυτή ιστορία. Β. Μέρος του υλικού φυσικής ιστορίας της δωρεάς Ζαμπετάκη. Γ. Υλικό αρχείου (αποσπάσματα μαθητολογίων, σχολικές σφραγίδες όλων των περιόδων κ.λπ.). Το υλικό θα εκτίθεται είτε αυτοούσιο (σε προθήκες) είτε σε αντίγραφα, τόσο για λόγους συντήρησης όσο και για λόγους έλλειψης χώρου.

3. Αίθουσα κοινωνικής ιστορίας (μεγάλη αίθουσα βορεινή). Στην αίθουσα αυτή θα εκτίθενται: Α. Λαογραφικά αντικείμενα (αργαλειός σε κατάσταση λειτουργίας, εργαλεία γεωργικών εργασιών κ.λπ. μαζί με σχετικό εικονιστικό υλικό που τεκμηριώνει τη λειτουργία του). Β. Ηχητικό υλικό (συνεντεύξεις με παλαιότερους για ζητήματα κοινωνικής ιστορίας των Ρουστίκων και μουσικά ρουστικιανά ακούσματα, παρουσιαζόμενα με τεχνολογία ipod και ακουστικά). Γ. Εικόνες με γενεαλογικά δέντρα των κυριότερων τουλάχιστον οικογενειών του χωριού. Δ. Τα προϊόντα του τόπου (παλιότερα και τωρινά). Ε. Τα παρωνύμια (παρτσούκλια) των κατοίκων κ.λπ.

4. Αίθουσα πολιτικής ιστορίας (γραφείο δασκάλων). Στην αίθουσα αυτή θα εκτεθεί η ιστορική πινακοθήκη των Ρουστίκων, απαρτιζόμενη από τους χωριανούς που άφησαν ιστορικό ίχνη (Μανόλης Αναγνωστάκης, Νηιομαρκάκης Αναγνώστης ή Βασίλειος, Κιτράκης Αριστείδης (Καπετάν Νύσταρης), εκπαιδευτικοί Ζαμπετάκης κ.ά.). Τα πορτρέτα θα συνοδεύονται από σχετικά σύντομα κείμενα. **5. Αίθουσα εκκλησιαστικής ιστορίας (Εκκλησιαστικό Μουσείο).** Η αίθουσα αυτή είναι η υπάρχουσα με τον τίτλο «Εκκλησιαστικό Μουσείο», ο οποίος όμως δεν δικαιολογείται από την έως σήμερα λειτουργία. Ο χώρος της θα πρέπει να γίνει επισκέψιμος με το ίδιο εισιτήριο και να είναι καθαρός, αεριζόμενος και ευπρόσωπος. **6. Σχολικό αγροκήπιο.** Η επανάρχσή του είναι επιθυμητή σε μελλοντική φάση.

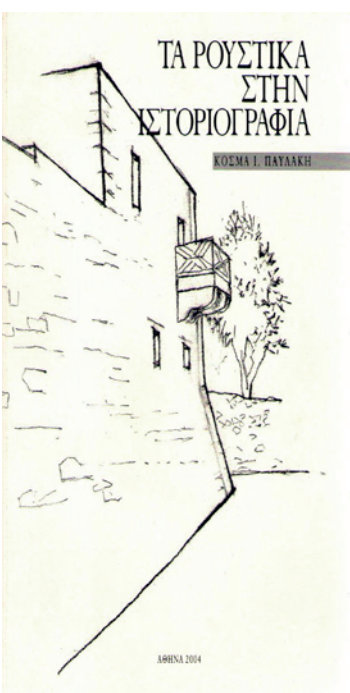

Ε. Παράλληλη λειτουργία. Εκπαιδευτικά προγράμματα. Τα έσοδα του θα εξασφαλίζει το Μουσείο λιγότερο από εισιτήρια και περισσότερο από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που θα προσφέρει, συνδυαζόμενα με εκείνα του Πνευματικού Κέντρου Αναγνωστάκη και του Μουσείου Ελληνικής Παραδοσιακής Φορεσιάς. Ενδεικτικές προτάσεις για εκπαιδευτικά προγράμματα: 1. Του αργαλειού τα φάρια (παλιό σχολείο) 2. Σ' ένα κεφαλοχώρι του δυτικού Ρεθύμνου στα μέσα του περασμένου αιώνα (παλιό σχολείο). 3. Στο σχολείο του 1922 (παλιό σχολείο). 4. Ποίηση και σχολείο (Πνευματικό Κέντρο). 5. Δημοτική και λόγια ποίηση (Πνευματικό Κέντρο). 6. Ποίηση και τραγούδι (Πνευματικό Κέντρο). 7. Η παραδοσιακή ελληνική ενδυμασία (Μουσείο Ελληνικής Παραδοσιακής Φορεσιάς). 8. Καθημερινές και έκτακτες αγροτικές εργασίες (Μουσείο Ελληνικής Παραδοσιακής Φορεσιάς). Οι τρεις φορείς θα πρέπει να συνεργάζονται στενά στην πραγματοποίηση των προγραμμάτων.

νοί ή φίλοι των Ρουστίκων. Στη φωτογραφία πολύτιμο υλικό από το αρχείο Ηλιάκη, το οποίο δεν πρέπει να φύγει από τον τόπο.

ΣΤ. Οικονομικοί και ανθρωπίνος πόροι. Οι οικονομικοί πόροι για τη δημιουργία του Μουσείου μπορούν να αντληθούν βασικά από τέσσερις χώρους: 1. Από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Ρουστίκων. 2. Από τον Σύλλογο Αθήνας. 3. Από έρανο. 4. Από τους μεταναστεύσαντες Ρουστικιστές, οι οποίοι είναι σίγουρο ότι θα βοηθήσουν στην απόκτηση νέας χρήσης του σχολείου στο οποίο μορφώθηκαν. Τους ανθρωπίνους πόρους του Μουσείου θα αποτελέσουν βασικά: 1. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος. 2. Όσοι αγαπούν ιδιαίτερα το χωριό τους έστω κι αν και δεν κατοικούν σ' αυτό (ιδιαίτερα οι Περγουράκη Εύα, Παντελιδάκης Γιάννης, Ηλιάκης Γιάννης, Σπιταδάκης Στέλιος κ.ά.). 3. Οι μορφωμένοι χωριανοί (δασκαλοί, καθηγητές κ.λπ.). 4. Απλοί άνθρωποι με την προσφορά συντεθειμένων και λαογραφικών και ιστορικών αντικειμένων. 5. Οι μουσικοί των Ρουστίκων. 6. Συλλέκτες χωρια-

Βιβλιογραφία. Η υπάρχουσα βιβλιογραφία για τα Ρούστικα είναι ευτυχώς πλούσια, γεγονός που δεν ισχύει για τους περισσότερους από τους ρεθεμνιώτικους οικισμούς. Με κίνδυνο παραλείψεων, σημειώνω: 1. Παναγιωτάκης Αρ., *Η ζωή του χωριού μου Τα Ρούστικα*, Αθήνα 1972. 2. Ζαμπετάκης Ε., *«Τα Ρούστικα σαν εθνικό και πνευματικό κέντρο»*, περιοδικό Πρωμηθέως ο Πυρφόρος, περίοδος Β', τ. 24 (1981). 3. Φραγκιαδάκης Γ., *Ρούστικα, ένα κεφαλοχώρι δυτικά του Ρεθύμνου*, χ.τ.ε., 1993. 4. Γρυντάκης Γ., *Το πρωτόκολλο του ρεθεμνιώτη νοτάριου Ιωάννη Βλαστού. Ρούστικα 1599-1614*, Αθήνα 1990. 5. Χουρδάκης Α. *Δημοτικό Σχολείο Ρουστίκων*, φωτοτυπημένη εργασία, Ρέθυμνο 2002. 6. Παυλάκης Κοσμάς, *Τα Ρούστικα στην ιστοριογραφία*, Αθήνα 2004 και 2018.

7. Φραγκιαδάκης Γιώργης, *Εύθιμες ιστορίες, γραμμένες για όσους θέλουν να γελάσουν, φωτοτυπημένη εργασία, Ρούστικα-Ρέθυμνο 2004*. 8. Παυλάκης Κοσμάς, *Οι οικογένειες των Ρουστίκων μέσα από τα μαθητολόγια των ετών 1899-1978*, Αθήνα 2019. 9. Παυλάκης Κοσμάς, *Ο δάσκαλος Ευάγγελος Ζαμπετάκης και τα σχολικά βοηθήματα Deyrolle*, φωτοτυπημένη εργασία, Αθήνα 2020. Ιστορικό και εικαστικό υλικό προσφέρουν και τα ημερολόγια του Πολιτιστικού Συλλόγου, ιδιαίτερα εκείνα των ετών 2013, 2015, 2020 και 2021. Με την ευκαιρία πρέπει να τονίσω ότι η έκδοση των φωτοτυπημένων εργασιών πρέπει να δρομολογηθεί το συντομότερο.

Επισκεπτόμαστε και ενισχύουμε καλές πρακτικές στη ρεθεμνιώτικη ύπαιθρο

Καλό είναι, όταν έχουμε τη δυνατότητα, να επισκεπτόμαστε και να ενισχύουμε καλές πρακτικές συλλόγων της υπαίθρου, ενταγμένες στα εκεί κλειστά διδακτήρια. Μπορούμε να τις ενισχύουμε με χρήματα, με ιστορικό υλικό, με εκθέματα και με ηθική επιβεβαίωση στους συντελεστές τους, γνωστού όντος ότι στις μικρές κοινωνίες επιφλοχωρούν περισσότερες ίσως από άλλου μικρότητες και οι άνθρωποι είναι επιφυλακτικοί στις συλλογικές προσπάθειες. Σε επόμενες «Αναδιφξεις» θα έχουμε την ευκαιρία να αναδείξουμε τέτοιες προσπάθειες, όσες τουλάχιστον είναι σε γνώση μας αλλά και τις άλλες, για τις οποίες οι πρωτεργάτες τους θα μας παράσχουν πληροφορία. Στη φωτογραφία απεικονίζεται η διαμόρφωση του εσωτερικού του διδακτηρίου του Κάτω Μαλακίου από τον τοπικό Πολιτιστικό Σύλλογο. Καλή δύναμη, φίλοι εθελοντές της υπαίθρου!

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031